

ПЛАТОНІЧНА ЛЮБОВ ТА УКРАЇНСЬКІ ПЕРЕКЛАДАЧІ

Проблеми, про які йтиме мова у цій статті, — це проблеми перекладу «Сонетів» Шекспіра. Хотілося б піддати сумніву загальновідомий погляд, нав'язаний нам перекладачами, що «Сонети» — то лише зразок лірики доби Відродження. Цілком зрозуміло, що класичні рамки сонета (треба врахувати ще й суто англійську полісемію) не дають змоги адекватного перекладу. Якщо в поетичній драматургії до певної міри можливе ще розширене пояснення, то форма сонета це виключає. Але не тільки форма винна в тому, що це унікальне літературне явище поєднання філософського етюд, віршового есею, яке розгортається на тлі ліричних переживань, дійшло до нашого читача у викривленому варіанті.

Існують різні думки щодо філософської освіченості Шекспіра. Є дані про те, що поет був знайомий з працями М. Монтеня, Е. Спенсера, Ф. Сіднея, Ф. Бекона, М. Фічіно, Платона, які, звичайно, вплинули на його світогляд. Як відомо, з античної філософії було успадковано дві основні ідеї, що мали величезний вплив на розвиток світової історії філософії й культури. Це, по-перше, ідея цінності Космосу як гармонії, що сприймається на інтелектуальному та чуттєвому рівні; по-друге — ідея раціонально-логічної структури та пізнаваності світу. Вплив першої концепції можна простежити у творчості Шекспіра.

За всієї багатоманітності філософських систем Відродження (гуманізм, скептицизм, стоїцизм, піфагореїзм та неопіфагореїзм, матеріалістичний аристотелізм, натурфілософія, натуралістичний пантеїзм, платонізм та ін.), виразним є основне спрямування, що ним можна назвати високорозвинену теорію прекрасного, зведення в абсолют категорій Любові й Краси. І тут ми неминуче приходимо до Платона. Англійський дослідник Д. Вівіан цілком справедливо стверджує, що практично всі теорії Любові та Краси базуються на двох знаменитих промовах Сократа, відтворених Платоном у «Симпозіумі» та «Федрі». Для епохи Відродження характерним є

альянс філософії та естетики, де провідну роль відіграє розробка естетичних категорій у рамках багатьох філософських систем.

Світ створено Великим Митцем у пориві Любові. Краса світу — втілення абсолютної краси, яку вільний людський розум може досягнути в акті творчості. Тільки людина в змозі проникнути у вічну таїну гармонії Всесвіту, бо сама Людина — «вінець творіння». Любов — прояв динаміки вселенської краси, гармонії. Таким приблизно сприймала світ людина доби Відродження, незалежно від своїх філософських поглядів. У цьому був дух епохи.

Існує, щоправда, думка, і небезпідставна, що провідним на той час був вплив монотеїстичного Бога середньовіччя, і протилежним боком титанізму був індивідуалізм. Справді, багато художників Відродження, розкувши людину, стверджуючи її як індивідуальність, глибоко відчували її самотність, навіть безпорадність. Розкута людина, яка самотньо стояла перед лицем величезного Всесвіту, у творчому дерзанні кинула виклик самому Творцю. Абсолютизація, обоження людської індивідуальності — це водночас і релігія титанів Відродження, і предмет гірких роздумів (Шекспір), навіть скепсису (Монтень).

Важко сказати, чого було більше, але загальною закономірністю можна назвати пантеїзм, що прийшов на зміну середньовічному теїзму в якості неоплатонізму Відродження. Г. Пліфон, М. Фічіно, Піко делла Мірандола, М. Кузанський, Е. Спенсер (що дотримувався естетичних традицій Платона) — всі вони вважали, що Любов, яка створила світ, піднімається далі до наук, мистецтва, філософії, доки не завершиться це коло в Красі та чеснотах («... справедливо називати любов одвічним зв'язком і узами світу та його частин...» — М. Фічіно).

В такому тлумаченні основна мета любові — повернути людській душі її божественний зміст. Тому, за Платоном, відмінність статей не має значення (бачимо це й у «Сонетах» Шекспіра). «Чорний Ерос», кохання — лише одна із стадій платонівської ієрархії любові.

Існує думка, що Шекспір — не філо-

соф, а поет, і не можна ототожнювати думки літературних персонажів з думками автора. З огляду на це особливо цікавим є аналіз «Сонетів», де Шекспір веде монолог виключно від свого імені. Слід відмітити, що проблема філософської традиції у творчості Шекспіра з того чи іншого боку зачеплена багатьма дослідниками. Радянське літературознавство дотримувалося точки зору про найбільший вплив на Шекспіра Монте-ня. Визначаючи вплив античної філософії на Шекспіра, ніхто із дослідників глибоко не простежив розвитку ідей Платона й неоплатонізму; основна увага приділялася ідеям античних стоїків, аристотелівським традиціям. Грунтовно займався проблемою платонівських традицій (тільки на матеріалі драматургії Шекспіра) лише Джон Вівіан. «Сонети» Шекспіра абсолютно не вивчені з філософської точки зору.

Якщо говорити про лексичний рівень «Сонетів», то можна побачити, що семантичні об'єми базових понять естетичних систем Платона і Шекспіра перетинаються. Мова йде про поняття «Love», «Art», «Nature», «Beauty», «Fair».

Хотілося б зауважити, що ми не вважаємо вплив філософії Платона на Шекспіра домінуючим, тим паче, в його історичних хроніках. Йтиметься про традицію, яка стосується естетико-філософських аспектів світогляду Шекспіра, відображених у «Сонетах», та їх адекватний переклад. Простежити традицію Платона, оцінити світоглядну позицію Шекспіра на ґрунті перекладів І. Франка, Д. Паламарчука, Д. Павличка, С. Маршака майже неможливо. Глибинні філософські пласти «Сонетів», як правило, залишаються невідомими для читача. Найбільш місткими з філософської точки зору є нечисленні переклади Б. Пастернака. Рівноцінних україномовних перекладів, на жаль, не існує. Іноді навіть складається враження, що українською мовою перекладають не Шекспіра, а С. Маршака (застосування тих самих мовних засобів, відсутніх в оригіналі).

Найвиразніше можна простежити філіацію платонівських ідей в сонетах, присвячених другові й «black lady». В добу Відродження чоловіча дружба ставилася вище за кохання до жінки (Данте, Петрарка, Мікеланджело, Шекспір). Це ідея Платона, який вважав, що існує Чорний Ерос — кохання до жінки — та Ерос Афродіти небесної, яка причетна більше до чоловічої основи, тобто любов до юнака. Неоплатоніки Відродження вважали любов самодостатньою, як здатність, за Платоном, «бачити і пізна-

вати». Взявши до уваги ці філософські аспекти, побачимо необґрунтованість тлумачення «Сонетів» і як класичної любовної лірики, і як приписування Шекспіру багатьма західними критиками гомосексуальних нахилів (коли Шекспір навмисно називає друга «master mistress of my passion» (сон. 59), «my love», «sweet boy», «Lord of my Love» і т. д.). Свою любов до юнака Шекспір називає «marriage of true minds» (одна із стадій в ієрархії платонічної любові).

В сонеті 20 є цікавий рядок, який, на жаль, зникає в перекладах: «A man is hue, all hues in his controlling» в значенні: ти є сама досконалість форми, її відтінків, бо виправдовуєш призначення керувати всім, що надала тобі Природа (згадаймо платонівську ідею сходження від нижчого — «гармонії форми», в якій «all hues in his controllings», до досягнутої розумом довершеності, досконалості). І в Шекспіра, де краса форми мусить бути «prodigal», і в Платона, де природа удосконалює форму шляхом нових народжень, бачимо ту саму ідею щонайвищої форми, як першого, доступного людині, ступеня пізнання Космосу. В перекладі Д. Паламарчука (як і С. Маршака) маємо:

Ясні твої нелицемірні вічі,
І промінь їхній золотить усе —
Він погляди полонить чоловічі,
Серцям жіночим болеші несе, —

тобто цей нюанс зовсім не взято до уваги.

Саме тому, що захоплення зовнішньою формою, — це шлях наступного пізнання, людина не має права нехтувати своєю чуттєвою природою. Тільки після пізнання Чорного Еросу їй відкриваються «очі розуму» (та сама «інтуїція розуму» Платона). В трактуванні сонета 113 Д. Паламарчуком це перекладено як: «... ввійшов в себе я оком» (варіант С. Маршака — «в очах моеї душі»).

Звичайно, що в цих та інших сонетах не треба шукати тільки сухого теоретизування навколо філософських категорій, але думаю, що цінність їхня саме в унікальній можливості зрозуміти поета. Адже кожне ліричне відчуття має філософське узагальнення, кожен складник душі має паралелі в структурі Всесвіту, бо ж людина — це Космос у мініатюрі.

В драмі «Сон в літню ніч» Єлена висловлює платонівську думку (думку неоплатоніків, Е. Спенсера), що навіть речі, які не мають обрису, любов може втілити у форму, бо вона осягає не «очима», а інтуїцією розуму:

Things base and vile, holding no quantity,
Love can transpose to form and dignity.
Love looks not with the eyes, but with the mind...

Варіант перекладу С. Маршака:

Тому, що низко и в грязи лежит,
Любовь дарует благородный вид.
Любовь глядит не взором, а душой.

Варіант перекладу Ю. Лісняка:

Нікчемну річ, яка ціни не має,
Чеснотами кохання наділяє.
Не оком — серцем дивиться воно...

В сонеті 44 Шекспір пише, що відчуття його ще не досягнули високості, розуму і думки, які причетні до стихій Повітря й Вогню. Тут ці відчуття символізуються стихіями Землі й Води:

But, ah! thought kills me that I am not thought,
To leap large lengths of miles when thou art gone,
But that so much of earth and water wrought
I must attend time's leisure with my moan...

Далі у Шекспіра знаходимо цікавий символ:

Receiving nought by elements so slow
But heavy tears, badges of either's woe...

Поет гірко-іронічно говорить, що йому залишається лише проливати сльози, які є втіленням все тої ж нижчої стихії — Води. В перекладі цей нюанс не виділено. Так, С. Маршак перекладає:

Земля — к земле навеки я прирос,
Вода — я лью потоки горьких слёз.

В українському варіанті ми маємо радше українізованого Маршака, а не Шекспіра:

Вода — невтішних сліз моїх потік;
Земля — я до землі приріс навик.

Один з найсерйозніших радянських дослідників Шекспіра А. А. Анікст мав, очевидно, рацію, коли писав, що С. Маршак «просвітлює» Шекспіра, а вплив російського перекладача на україномовні переклади, на жаль, дуже сильний.

В сонеті 45 розвивається думка, що лише любов до друга допомагає ліричному герою піднятися на ступінь вище, до Повітря й Вогню:

The other two, slight air and purging fire,
Are both with thee, wherever I abide...

Шкода, що «purging» в перекладах випущено:

Проте дві інші всесвіту основи —
Повітря і вогонь — не знають меж...

Закінчується сонет гірким зізнанням у нездатності прилучитись до вищих стихій, бо «Water» і «Earth» пригнічують його дух, який наважився на цей прорив:

For when these quicker elements are gone
In tender embassy love to thee,
My life, being made of four, with two alone
Sinks down to death, oppress'd with melancholy.

В перекладі:

... вода й земля, що в плоть мою вросли,
Руйнують вщент усі мої надії...

Та вони не тільки — «руйнують надії»; людина просто не може жити, удосконалюватись без причетності до вищих форм гармонії.

В цьому сонеті, як і в багатьох інших, бачимо вже риси новонародженого бароко (безпорядність людини перед «вищими силами», стихіями, її рокованість, неможливість досягти гармонії). З погляду деяких особливостей філософії Шекспіра, сонет 45 є показовим, виявляє сутність саме шекспірівського неоплатонізму, трагічного і, хай дивно прозвучить це сполучення, — барокового.

В діалозі «Бенкет» Платон пише, що всі люди вагітні як тілесно, так і духовно і, коли доживуть до певного віку, природа вимагає від них «розродитися». Перестане існувати цей закон — і Любов припинить свій рух до Прекрасного, до постійного відновлення, відтворення; постане, за Платоном, Хаос, бо упорядкованого руху надано було світові в акті вселенської любові. Шекспір називає цей закон законом мудрості і краси:

Herein lives wisdom, beauty and increase...

і далі:

She carved thee for her seal, and meant thereby
Thou shouldst print more, not let that copy die.

Подібні ідеї розвинено у сонетах 1, 5, 11 та ін. Сонет 1 вдало, на наш погляд, перекладений Д. Павличком. Порівняймо:

From fairest creatures we desire increase,
That thereby beauty's rose might never die
But as the riper should by time decrease.

Д. Павличко:

Ми прагнем, щоб краса потомство мала,
Щоб цвіт її ніколи не зачах,
Щоб квітнула троянда нетривала,
Все наново постаючи в бруньках.

Д. Паламарчук:

Ми пагінці плекаємо кушів,
Щоб відновить красу троянди ними.
Хай куш старий і всохне без дощів,
Весною пагін молодий цвістиме.

Щоправда, перший рядок («From fairest creatures we desire increase») варто було б перекласти ближче до оригіналу, бо в ньому — глибока думка Платона, що краса, як абсолютна сутність, переходить від тіла до тіла, від душі до душі, постійно збагачуючись.

Звичайно, якщо при перекладі дотримуватись марксистсько-матеріалістичного світогляду, то не можна вважати Красу абсолютною ідеєю чи субстанцією, яка має «succession», безперервність переходу від нижчого до вищого. Але в Шекспіра йдеться про естетичні категорії у своєрідному лірико-філософському варіанті. Та давайте! Шекспір же не знав Маркса! Тому варто було б залишити поету право на власний досвід.

Вислухаємо Шекспіра:

Two loves I have of comfort and despair,
Which like two spirits do suggest me still:
The better angel is a man right fair,
The worser spirit a woman, colour'd ill.

Прийшли мені на горе і на страх
Любові дві в супутники шоденні.
Юнак блакитноокий — добрий геній,
І жінка — демон з мороком в очах...

(Д. Паламарчук)

Як бачимо, Шекспірові не був чужим Чорний Ерос. У цьому сонеті, як і в інших, важливим є переклад «fair», яке має значення ще й «чистий, прекрасний». «Блакитноокий» («светлокудрий», «светлоокий» у С. Маршака) не відображає тієї різниці, що існує в Шекспіра між Чорним Еросом та Еротом Афродіти Небесної.

Слово «fair», часто вживане Шекспіром як іменник, займає особливе місце в естетиці Платона. «Fair» — повне протиставлення кохання до «смаглявої леді», яке Шекспір характеризує так:

The expense of spirit in a waste of shame
Is lust in action; and till action, lust
Is perjured, murderous, bloody, full of blame,
Savage, extreme, rude, cruel, not to trust...

О хтивосте, що гониш плоть у сказ,
Страшна нищительько душі слабій,
Джерело лжі, і підступу, й розбою,
Тупа, сліпа й жорстока воднораз...

(Д. Паламарчук)

Шекспір розвиває думку Платона, що пристрасті, які володіють нашою душею, перешкоджають розумінню істини, удосконаленню душі. «Рух тотожного вони... (пристрасті) скували вкінєць, виливаючись йому назустріч і перешкоджаючи як його виявленню, так і продовженню», — писав Платон. Саме тому «fair» — любов до юнака, союз розуму і душі, вища любові до жінки.

Разом з тим у прославлянні земної краси коханої жінки Шекспір відходить від деяких крайнощів платонівської концепції. Йдеться про те, що земна любов до жінки може просвітлювати, коли вона живе в душі, яка прагне досконалості:

They black is fairest in my judgement's place
(151)

А в перекладі вживається тільки перше значення «fair», як у Д. Паламарчука:

Я ладен присягнути на хресті,
Що сніг темніший від твоєї шкіри...

так і в С. Маршака:

Клянусь до слёз, что тёмный цвет лица
И чёрный цвет волос твоих прекрасен...

Серед всіх сонетів, присвячених «смаглявій леді», сонет 151 є одним з небагатьох, які розвивають ідеї Платона. Платон вважав любов не тільки силою, що керує Всесвітом, але й джерелом людської свідомості. Шекспір розвиває цю ідею таким чином:

Love is too young to know what conscience is;
Yet who knows not conscience is born of love?
(151)

Любов, згідно з Платоном, як найвища енергія Космосу, породила нашу свідомість, «людське в людині»:

No want of conscience hold it that I call
Her «love» for whose dear love I rise and fall...

Відштовхуючись від естетичної системи Відродження, Шекспір вважає, що Чорний Ерос є необхідною складовою структури людської душі, оскільки він — перша ступінь удосконалення, пізнання прекрасного.

В перекладах С. Маршака і Д. Паламарчука цей сонет втрачає центральну ідею, перетворюється з філософського роздуму на висвітлення проблем зради й вірності в коханні. Як російський перекладач, так і український перекладають «conscience» в його першому словниковому значенні «сумління», «совість», хо-

ча шекспірівські словники тлумачать його як філософські категорії «розум, свідомість» (цей варіант бачимо у Д. Павличка). От і виходить, що «Кохання юне — то й не зна сумління...» (Д. Паламарчук) або «... не знаєт юность совети упрёков...» (С. Маршак).

Хотілося б зауважити, що шекспірівська Любов, на відміну від платонівської, є глибшою, трагічнішою. Любов у «Сонетах» теж є рушійною силою Всесвіту, але живе вона в душі смертної людини, котрій нести такий тягар буває не під силу. Шекспірівська Любов — це не тільки сходження до досконалості, але й тривала та болісна мандрівка, проща.

Прикладів філіації й розвитку ідей Платона, неоплатоніків в естетиці Відродження можна було б навести багато, але, ведучи мову про шекспірівські «Сонети», цікаво простежити цей вплив ще й на лексичному рівні, в плані співвідношення значень деяких базових понять. Звичайно, це тема окремої розмови, тож зупинімось лише на деяких моментах.

Йдеться про такі поняття, як «Art», «Love», «Nature», «Beauty», котрі щільно пов'язані у Шекспіра з «Fair» (воно часто вживається в «Сонетах» як іменник). Ці поняття так само є складниками естетики Платона, значення яких співпадають у філософському плані, рідше — в лексичному.

Поняття «Art» фіксується у словнику, побудованому на історичних засадах (A New English Dictionary on Historical Principles. — 1901. — v. I.) як «певною мірою протиставлене Природі». Словник наводить приклад з Шекспіра: «Now art thou what thou Art, by Art as well as Nature», тобто ти є «тим, чим ти є» завдяки Природі й тому, що ти сам з себе зробив. Подібне поняття «мистецтва» бачимо й у Платона.

Але в трактуванні творчості як такої Шекспір відходить від Платона, вважаючи любов силою, здатною запліднити мистецтво, хоча мистецтво — понад усе. Лише в єдиному сонеті (103) у Шекспіра, як і у Платона, прекрасне винесено за межі мистецтва (мистецтво у Платона — «відображення відображеної» абсолютної краси, і тому існування його не виправдане).

Цікавим з точки зору платонівських категорій є словосполучення «art of beauty», часто вживане в «Сонетах». Тут «Art» — прояв вищої гармонії в природі, майстерності самого «Творця-Художника». Ця традиція сходить до Платона, де семантичні об'єми слів «Nature» і «Art» частково перетинаються, що було вла-

стивим для Шекспіра. За платонівською теорією ієрархічності всього сушого, «Art» у Шекспіра порівнюється до «Nature», вправності природи:

And constant stars, in them I read such art
As truth and beauty shall together thrive... (14)

В перекладі Д. Паламарчука:

Та я одне пророчу безпомильно,
З очей-зірок твоїх читаю те:...

Переклад Івана Франка:

Твої очіци — те сузір'я ясне,
В котрім я правду вичитав такую...

Як бачимо, в перекладах збереглася лірична символіка, яка безумовно існує в Шекспіра, але глибинні шари залишились для нас невідомими. Звичайно, це неймовірно складне завдання — поєднати філософське й ліричне в одному слові (тим більше, що полісемія цих слів може бути неадекватною), але в цьому й полягає талант перекладача.

Особливий інтерес викликає вивчення у Шекспіра значень слова «Love», яке є базовим поняттям естетики Платона. В перекладах українських, де є різні варіанти, відсутні в російській мові (любов, кохання, любові, милість), так само як і звертання до коханого (коханої), маємо більшу можливість побачити Шекспіра з його палітрою любові, починаючи від того, що Платон називав «усякою жагою цілісності», закінчуючи Чорним Еросом. Так, Отелло говорить до Дездемони:

Коли я розлюбло тебе — постане Хаос.

Поняття «Beauty» у Шекспіра так само має багато спільного з Красою у Платона. Хоча Шекспір не є настільки категоричним, завжди розуміючи Красу як трансцендентну сутність, він продовжує думку Платона, що істина, краса пізнаються лише «розумом душі». Якщо семантичні об'єми «Art» і «Nature» можуть перетинатися чи віддалятися одне від одного, то «Nature» і «Beauty», як у Шекспіра, так і у Платона — майже тождні. Земна Краса має кінець лише на землі, вважав слідом за неоплатоніками Шекспір:

But beauty's waste hath in the world and end... (c.c)

Італійський неоплатонік М. Фічіно писав про це так: «Краса є видом сили і світла, що простує... через природу і ма-

терію». Шкода, що у перекладах не відображено цей ренесансний образ «love pilgrimage».

Насамкінець варто ще раз наголосити на деяких елементах світогляду, естетичної системи Шекспіра, які наближують його до Платона, неоплатоніків і яскраво простежуються в «Сонетах». По-перше, це ідея існування космічної гармонії. Кінцева мета розвитку людства — в досягненні цієї гармонії, а найвища мета людського життя — гармонізація власної душі, прагнення до істинно прекрасного. По-друге, Любов — сила, яка впорядковує Всесвіт, надає йому динаміки. Ця сила має якісну ієрархію, порізнному виявляючись на різних ступенях еволюції Космосу. Осягати істину людини може лише піднявшись на вищий ступінь пізнання — «*intuitio intellectualis*», тобто «інтелектуальний екстаз», «інтуїція розуму», осягнення і конструювання думкою. Нарешті, Людина — це і Космос в метафорі і кінцева мета творіння, ланка, яка пов'язує матеріальні та духовні сили Всесвіту.

Нівелювання філософського аспекту «Сонетів» призводить до перекладів, дуже далеких від оригіналу, хоча з літературної точки зору ці переклади можуть виглядати досконалыми. Творчі знахідки

є й у Д. Паламарчука, і в Д. Павличка, і в І. Франка, хоча останній «любовні» сонети завжди перекладав із зверненням до жінки.

Численні філософські та естетичні алюзії з творів великого поета у світовій літературі, англійській зокрема, примушують замислитись над причинами невмирущого інтересу до «старого» Шекспіра.

В сучасному світі, де ми постійно нашо́твуємося на стіну, поставлену цивілізацією між людиною і Природою, пошук літературою шляхів повернення до філософсько-естетичної системи епохи Відродження, стародавніх систем Сходу і Греції, філософії трансценденталізму стає зрозумілим.

Підтверджується пророча думка довго гнаного з філософії М. Бердяєва: після того, як ми невдало «провалилися в соціальні та космічні колективності», тепер на шляхах «космічних ієрархій» шукаємо нових життєдайних джерел відродження духу людського.

Ось чому в період кризи гуманізму Шекспірові близьким став Платон, і неоплатонізм Шекспіра стає бароковим, тобто не античним (прозорим, гармонійним), а таким, що прагне гармонії, пізнання трагедію розкутого людського духу.

Вільям ШЕКСПІР

Скарбниця

СОНЕТИ

SONNET 1

From fairest creatures we desire increase,
That thereby beauty's rose might never die,
But as the riper should by time decease,
His tender heir might bear his memory:
But thou, contracted to thine own bright eyes,
Feed'st thy light's flame with self-substantial fuel,
Making a famine where abundance lies,
Thyself thy foe, to thy sweet self too cruel.
Thou that art now the world's fresh ornament,
And only herald to the gaudy spring,
Within thine own buduriest thy content,
And, tender churl, mak'st waste in niggarding.

Pity the world, or else this glutton be,
To eat the world's due, by the grave and thee.

Ми пагінці плакаємо куців,
Щоб відновить красу троянди ними.
Хай куц старий і всохне без дощів, —
Весною пагін молодий цвістиме.

А ти, в свій блиск закоханий без меж,
Марнуєш скарб, позичений в природи,
І з голоду серед достатку мрещ,
Жорстокий вороже своєї вроди.

Провіснику весняної снаги,
Коротких днів окрасо нетривала,
Твоя самітність нині в ланцюги
Потік життя безжально закувала.

Над світом змилуйся і дар краси
Новим вікам назустріч понеси.

Переклад Дмитра Паламарчука